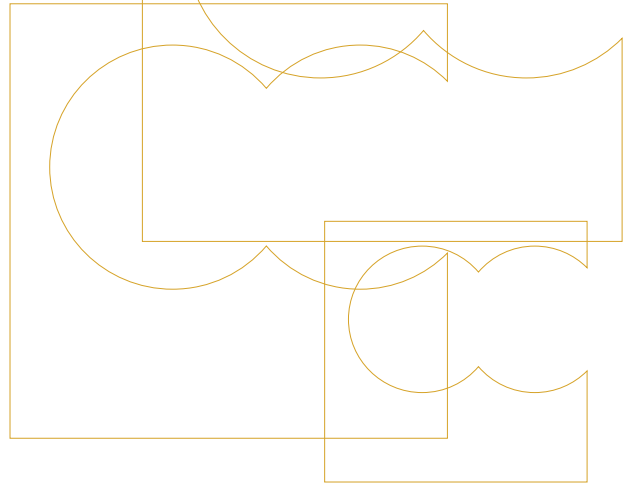

GAZTEA ETA KULTURA PANDEMIAN

MIKEL ETXEBERRIA AGIRRESAROBÉ

Kulturaren Euskal Behatokiko arduraduna

Azkenengo urte eta erdian COVID-19a dela-eta eguneroko bizitza bere luze zabalean eta mundu mailan irauli egin zaigu denoi. Ez dago pandemia honek ukitu ez duen lagunik. Gazteak ere, jakina, pairatu behar izan du egoera garrantz hau, eta auzi honi ikuspegi askotatik heldu badakioke ere, begira diezaiogun hurrengo lerro hauetan kultura praktikaren ikuspuntutik.

Nolakoa izan da pandemiaren eragina gaztearen parte-hartze kulturalari dagokionez? Iaztik astintzen gaituen pandemia honek bereziki gogor jo du kultura-gaztea binomioan. Arrazoa begi-bistakoa: bi-biak bereziki zaurgarriak dira. Eta berez dira zaurgarriak, pandemia izan ala ez. Kultura beti trantzean, prekarietatean, alarma gorria piztuta, beti eztabaidan murgilduta eta bere burua zuritu beharrean -eta nola ez, askoz gehiago krisi garaietan-. Gazteak, aldiz, bere naturaren baitan darama sozializazio premia, kontaktu nahia, formazio beharra, esperientziazio grina ... eta horretarako guztirako ezer gutxi hain kaltegarria nola

gure hiztegiara etorri den distantzia soziala kontzeptua.

Ez da gaztaroaren azpitalde guztietan berdin-berdin gertatzen, luzatu baita aro horren luzera, gehiago zehaztu beharko litzateke eta finago aztertu, baina honakoan zentzu zabalean arituko gara gazte kontzeptua erabiltzen, izan ere, P. Bordieuren esanera “... *gaztetasuna eta zahartzaroa ez daude emanda, sozialki eraikitzen dira gazteen eta zaharren arteko borrokan. Adin sozialaren eta adin biologikoaren arteko harremanak oso konplexuak dira*”. Hortaz, ez gara endredatuko gazte kategoriaren definizioan; gurean eta gure lan guztiak kontuan hartuta 15-32 urte bitarteko lagunen datuak biltzen ditugu kategoria horren pean, eta horiei buruz eman ahal ditugu zantzu batzuk.

Kulturaren Euskal Behatokiak, darabilen hainbat tresnen bidez, gazteen praktika kulturaleri tenperatura har diezaioke, esanguratsuenak izanik hurrengo biak: parte-hartze kulturalaren

inkesta (gauzatze data dela-eta aurre pandemiaren egoera islatzen diguna) eta ohituren panela (joera nagusiak, tendentziak, azaleratzen duena).

Hasteko, eta pandemiak izan dituen ondorioak behar bezala neurtu eta alderatu ahal izateko, aurre pandemiaren garaietara itzuli behar dugu gure begirada. Aurrekoa ezagutu gabe nekez antzemango ditugu joera eta aukera berriak. Zer-nolako praktika kulturala zerabilen gazteak aztertu beharra dago. Ezin zaio, ordea, horri heldu parte-hartze kulturala modu monolitikokoan ulertuta, praktika horiek askotarikoak baitira. Hori horrela izanda, hiru praktika motak bereizi ohi ditugu: hartzailea, sortzailea eta digitala. Eta hiruretan jarri behar dugu arreta, gazteen praktika kulturalari itxura hartuko badiogu, bakoitzak bere logika eta barne dinamika propioak dituelako.

Errepaso azkar bat emanda, pandemiaren aurreko neurketek zera esaten ziguten gazteen praktikei buruz: kultur praktika hartzaileetan gazteak nabarmentzen ziren kontzertuetara eta zinemara joaten, grabaturiko musika entzuten, bideo-jokoetan aritzen eta liburutegiak erabiltzen. Praktika horietan beste adin tarteetan baino gorago kokatzen ziren gazteen parte-hartzeak. Praktika sortzaileetan gorago zeuden gazteak marrazkigintzan, musika tresnak jotzen eta, oro har, arte eta kulturarekin erlazio naturiko trebakuntza-ekintzetan. Azkenik, praktika digitaletan gailentzen ziren oro har Interneten eta sare sozialak erabiltzen, kultura foroetan parte hartzen, norberaren material artistiko partekatzen, blogak idazten...

Horiek ziren gazteen artean praktika ez bakarrik baina zabalduenak. Eta pandemiak sortutako egoera berrian

zer bilakaera antzematen da gazteen kultur kontsumoetan? Kultur eskaintzara heltzeko zailtasunak, elkartzeko oztopoak non-nahi izateak, konfinamendu zorrotzek, distantzia soziala mantendu beharrak, etxeratze-aginduak eta, oro har, osasun-neurri guztiek ezinbestean ekarri behar zuten kultura kontsumoan eragin erabakigarria. Parte-hartze kulturalaren molde kaltetuena zalantzarik gabe parte-hartze hartzailea izan da. Kultura eskaintza eskuratzeko bideak momentu askotan moztuta –konfinamendu betea- edo beste askotan murriztuta –eskaintza falta edo eskasagoa-. Hala eta guztiz ere, azpimarratu beharra dago gazteak praktika hartzaileetan beste adin tarteetako baino aktiboagoak mantendu egin direla, kontzertuetara eta zinemara joaten esaterako. Liburutegietara hurbiltzen, aldiz, jaitsieraren joera konfirmatu egin da. Praktika sortzaileetan zera esan beharra dago, praktika artistiko amateurrek biziki indartu egin direla. Etxean egon beharra, denbora libre gehiago izatea eta beste bide asko itxita egotea baldintza determinanteak izan dira adin tarte guztietan praktika amateurrek tinko indartzeko. Pozgarria da, zinez, parentesi honetan gazte zein heldu, baina bereziki gazteak sormena landu izatea. Eta ez bakarrik orain gazte gehiago sartu direlako arrasto horretan, baizik eta bi jarduera edo gehiago ere egiten dutenak gero eta gehiago direlako. Honek gaztearen kulturarekiko engaiamendua argiro erakusten digu. Azkenik praktika digitalak aipatuko ditugu. Aurreikustekoa zenez, praktika hauek irmotu egin dira –eduki kulturaletako plataformak, adibidez, gizartearen maila guztietara zabaldu dira -. Pandemia gurera etorri bezain laster eta, batez ere, konfinamendu zorrotza ezarri zenez geroztik, kulturaren indargune bilakatu ziren praktika

hauek, izan ere, ez da soilik lehengoa indartu egin dela baizik eta berrikuntza handienak praktika hauetatik etorri eta etorriko direlako. Gazteen artean pandemia agertu baino lehenagoko joera bazen ere, pandemiaren egoera honek gaztearen grina digitala azeleratu egin du. Esan liteke beharra aukera bihurtzen asmatu dutela. Lehen oso ohikoak ez ziren praktika batzuk eguneroko ogia bilakatzen ari dira, hala nola, zuzeneko ikuskizunak, musika kontzertuak eta erakusketak modu telematikoan bizitzea. Hortaz, eduki kulturalak eskuratzeko bide berriak jorratzen ari dira, doitzen eta fintzen, hala nola streamingarena. Esan dezakegu gero eta gazte gehiago inplikatzeko ari direla jarduera digitaletan eta, hori bai, ikusteke dago ea kultura berrikuntza hauek guztiak kontsolidatzen diren ala pandemia gaindituta bazterrean geratzen diren.

Esandakoa **laburbilduz** zera azpimarratu beharra dago: COVID-19ak parte-hartze kultural hartzailean oro har eragin benetan negatiboa izan duela baina neurri batean lagungarria izan dela jarduera sortzaile eta digitalentzat. Bi horietan gazteek oztopo guztien gainetik krisi hau aukera eremua bilakatzeko tenorea izango ahal dute... bide berritzaileak esperimintatzen eta probatzen, gazte jendea baita itxaropena ataka honetatik abilagoak eta zintzoagoak ateratzeko.

Normalitate berrira hurbiltzen ari garen une honetan galdera aproposa da: praktika eta molde berriak iraunkorrak izango dira etorkizunean? Zer geratuko

den eta zer ez jakiteke dago. Zalantza eta ziurgabetasun alorrean sartuta gaudenez, ezin ziurtasunez esan zer bide egingo duten praktika indartuek normalitate berrian. Dinamika berriak indarrean daude gaur egun eta horietako batzuk -ikusbizunen hibridismoa kasu-, pentsatzeko denez, geratuko dira gazteen praktika kulturaletan. Batez ere eta arestian esan bezala, jarraitzekoa izango da zer etorriko den sormenezko jardueretatik eta jarduera digitaletatik, zer bide berriak irekiko diren eta horietatik zeintzuk geratu eta zeintzuk alboratuko diren hemendik urte batzuetara. Ziurrenera geratuko direnen artean kontuan hartu beharko dira: Internet irakasbide formal eta informaletarako zentrala bihurtzea, eduki kulturalen plataformen erabat zabaltzea eta eraldaketa digitaletako praktika batzuk gazteak kulturara hurbilazteko moldatzea (zuzeneko antzezpenak, museoetara, erakusketetara eta ondare-guneetara egindako bisitak...).

Gazteek, ziurgabetasuna jaun eta jabe den garai hauetan, bide berriak markatzeko lehen mailako papela jokatu behar dutela sinistuta gaude. Hau da, krisi honetatik ateratzeko abangoardia izateko aukera baliatu behar dutela, aitzindari izan baitaitezke kultura praktikatzeko molde berriak ezartzeko, sendotzeko eta bizirauteko. Inoiz baino zalantza gehiago dauden une honetan eta datorrenari itxura hartzeko zailtasun nabarmenak ditugunean gazteei begiratu beharko genieke haiek dira-eta paradigma aldaketa honetan haize berria ekarriko dituztenak.